

Er ref KN2026/00002

**Klimat-och
näringslivsdepartementet**

Naturmiljöenheten

kn.remissvar@regeringskansliet.se
kn.nm@regeringskansliet.se

2026-02-03

Remissyttrande av promemoria Ersättning vid rådighetsinskränkningar till följd av artskyddet

Sveriges Jordägareförbund (förbundet) har tagit del av promemorian. Följande synpunkter är baserade på PMet men för att få en helhetsbild av förslaget har den lästs tillsammans med Regeringskansliets tidigare promemoria ”Skyddet genom nationell fridlysning anpassas till arternas skyddsbehov och andra angelägna intressen” (KN2025/01529)

Förbundet välkomnar att regeringen nu tar ett samlat grepp om artskyddets tillämpning, både när det gäller förutsebarhet i regelverket och ersättningsrätt vid ingripande inskränkningar i pågående markanvändning. För skogsägare är rättssäkerhet, tydliga regler och rimlig ekonomisk kompensation för intrång helt avgörande för att långsiktigt kunna bidra till och investera i både produktion och naturvård.

Vi ser positivt på att de båda promemoriorna tillsammans skapar bättre förutsättningar för ett förtroendefullt samspel mellan markägare och myndigheter, där ansvar för biologisk mångfald delas av samhället i stort och inte ensidigt läggs på enskilda fastighetsägare.

Övergripande synpunkter

Vi delar regeringens grundläggande utgångspunkt att:

- skydd av hotade arter är ett viktigt allmänintresse,

- skyddsåtgärder måste vara proportionerliga,
- ersättning ska utgå när pågående markanvändning avsevärt försvåras,
- regelverket måste vara förutsebart, praktiskt tillämplbart och rättssäkert.

Förbundet bedömer att båda promemoriorna i huvudsak går i rätt riktning och tillsammans bidrar till att lösa flera av de långvariga konflikter som präglade artskyddets tillämpning inom skogsbruket.

I ersättningspromemorian skrivs både att en markanvändning kan vara otillåten eller lagenlig men att även en åtgärd kan vara otillåten. Vi anser att det bör klargöras att pågående markanvändning i grunden är tillåten som sådan men att det kan finnas åtgärder inom pågående markanvändning som strider mot t.ex. artskydd eller områdesskydd som utgör sådant angeläget allmänt intresse att skogliga åtgärder kan stoppas. I Malsättradomen kom HD fram till att även om ersättningsrätt inte fanns enligt MB så krävde "allmän rätt" att det ekonomiska bortfallet för markägaren ändå skulle kompenseras. Denna princip bör vara utgångspunkten och att den föreslagna lagstiftningsändringen i MB bör täcka upp olika fall av intrång pga "angelägna allmänna intressen".

Det kvarstår dock uppenbara tveksamheter kring ersättningsrätten för inskränkningar förorsakade till exempel av Naturrestaureringslagens potentiellt kommande krav kring icke-försämringskravet avseende habitat/livsmiljöer. Det har inte varit möjligt att fullt ut granska risken för inskränkningar i ersättningsrätten här, då NRL skall implementeras i svensk lagstiftning först, men vi vill peka på att lagstiftningen potentiellt kan innebära att stora arealer kan komma att låsas in med en olycklig lagstiftning och därmed mycket stora konsekvenser.

Därför anser förbundet det viktigt att den kommande och nu föreslagna förändringen i Miljöbalken bör innefatta möjligheten eller skyldigheten i denna lagstiftning att ge markägaren full kompensation vid inskränkningar i pågående markanvändning pga NRL eller annan likartad lagstiftning.

Här måste regeringen ersättningsmässigt likställa habitat enligt art- och habitatförordningen med skydd pga arter i artskyddsförordningen. Habitatet/livsmiljöerna kan vara väsentligt större och är dessutom i de förslag vi sett hittills från Naturvårdsverket svagt definierade med en tydlig risk för rättsosäkerhet.

Detta ställer ytterligare krav på att ersättning pga intrång avseende icke-försämringskravet i NRL bör likställas ersättningsrätten, som regeringen nu pekar ut för artskyddsinskränkningar.

Synpunkter på promemorian om ersättning vid rådhetsinskränkningar

1. Förslagen i PMet innebär ett mycket välkommet klargörande av ersättningsrätten och förbundet tillstyrker förslaget att miljöbalkens ersättningsregler uttryckligen ska omfatta beslut om helt eller delvis nekad dispens från artskyddsförordningen.

PMet innebär vidare ett viktigt klargörande av rättsläget efter Högsta domstolens dom i *Tjäderspelet i Malsättra*. Förslaget stärker:

- egendomsskyddet,
- rättssäkerheten för fastighetsägare,
- acceptansen för artskyddets tillämpning.

Detta är en nödvändig förutsättning för att artskyddet långsiktigt ska ha legitimitet i brukade skogslandskap.

2. Principen om full och skälig kompensation

Förbundet delar bedömningen att kompensation ska utgå när pågående markanvändning avsevärt försvåras till följd av artskyddet.

Det är av central betydelse att:

- kompensationen motsvarar verklig ekonomisk skada,
- värderingen sker enligt etablerade fastighetsrättsliga principer,
- handläggningen sker skyndsamt och förutsägbart.

Förbundet vill särskilt understryka vikten av att även delvisa inskränkningar, som i praktiken omöjliggör rationellt skogsbruk, ska omfattas av ersättningsrätten.

3. Ersättning även för icke-försämringskravet i Naturrestaureringslagen.

Det är viktigt att även inskränkningar förorsakade av icke-försämringskravet i Naturrestaureringslagen ges full ersättning. Vi ser framför oss att det vid ett olyckligt införande av denna lagstiftning i Sverige kan bli relativt omfattande arealer som riskerar att få avverkningsförbud pga denna specifika lagstiftning. Även här måste intrång i pågående markanvändning ersättas.

4. Skogsstyrelsens roll som förhandlande part

Förbundet ser positivt på att Skogsstyrelsen ges ett tydligt uppdrag att å statens vägnar försöka nå frivilliga, förhandlade överenskommelser med fastighetsägare. Denna förhandling skulle förmodligen underlättas och processen tydliggöras om markägaren hade endast en myndighet som motpart genom hela processen. Det kunde ske om Skogsstyrelsen även var den myndighet som markägaren kontaktar för ansökan om dispens.

Detta skapar goda förutsättningar för:

- smidigare processer,
- färre domstolsärenden,
- bättre dialog mellan myndighet och markägare.

För att detta ska fungera i praktiken krävs dock att Skogsstyrelsen tillförs tillräckliga resurser, att värderingsprinciper blir transparenta och enhetliga samt att rimliga tidsfrister hålls.

Det står tydligt i PMet att ersättning normalt skall göras upp om i godo, men samtidigt att *"...ett beslut som avses i 31 kap. 4 § första stycket miljöbalken ska betalas med ett belopp som motsvarar 125 procent av den minskning av fastighetens marknadsvärde som rådighetsinskränkningen ger upphov till, dvs. skillnaden mellan fastighetens marknadsvärde utan ett beslut om områdesskydd och värdet efter ett sådant beslut."* Här kommer det av naturliga skäl uppstå olika uppfattningar om vad ett marknadsvärdesbortfall är och om man skall använda sig av ett naturvårdsavtal eller biotopskydd om skyddsmekanism. I dessa fall är det viktigt att markägaren har rätt till professionell vägledning av lämplig jurist eller fastighetsmäklarkompetens. Likaså att 125 procents regeln utgör verklig grund för förhandlingarna.

Samtidigt finns det ett inneboende förhandlingskort som myndigheten kan komma att använda i förhandlingen. Enligt PMet skall *"Om parterna inte når en överenskommelse innan tidsfristen går ut och fastighetsägaren därför väcker talan mot staten, kvarstår självklart möjligheten att parterna når en förlikning innan målet har avgjorts. Mot bakgrund av ovanstående framstår det som rimligt att talan ska väckas inom ett år från det att dispensbeslutet har fått laga kraft."*

Detta innebär att om markägaren känner att vederbörande inte får ut den lagenliga rätten till full ersättning så måste denna väcka talan mot staten. För att inte tvinga in markägaren i tidsnöd är det även rimligt att eventuell talan ska kunna väckas inom ett år från att förhandlingarna avslutats, inte från att dispensbeslutet vunnit laga kraft.

Förslaget till process riskerar att bli mycket kostsamt för markägaren och med detta som bakgrund föreslår regeringen i PMet att det skall finnas *"en möjlighet för mark-och miljödomstolen att förordna att motparten ska ersätta fastighetsägaren eller innehavaren av särskild rätt för rättegångskostnader eller att vardera parten ska svara för sina kostnader vid mark-och miljödomstolen. Möjligheten gäller bara om den som väckt talan har haft skälig anledning att få sin talan prövad. Bestämmelsen är mer generös för fastighetsägare och innehavare av särskild rätt än rättegångsbalkens bestämmelser."*

Förbundet anser det viktigt att domstolsväsendet får särskilda direktiv om att så långt som möjligt alltid förordna att staten skall ersätta markägaren för dennes rättegångskostnader. Det borde även övervägas att det redan i beslutet om nekad dispens ingår ett förslag om ersättning till markägaren.

5. Återkrav av ersättning

Gällande återkrav vill vi betona vikten av att dessa endast bör tillämpas i fall där markägaren själv är med på detta återkrav.

Man kan tänka sig fall där:

- markägaren har investerat den del av ersättningen som inte blev skatt i andra verksamheter och inte har tillgång till återbetalningskapitalet,
- fastigheten övergått i annan ägo,
- marken pga artskyddsfrågan blivit klassad som skyddsvärd eller som nyckelbiotop och om markägaren då måste återbetala ersättningen står denne där utan möjligheter att bedriva skogsbruk på marken och är dessutom utan ersättning för detta indirekta intrång.
- Reglerna bör med detta som bakgrund tillämpas restriktivt för att inte skapa osäkerhet kring långsiktiga investeringar i skogsfastigheter eller alternativa investeringar i jordbruksfastigheter.

- Samtidigt är det viktigt vid ett införande av en sådan återkravsklausul att man löser problemet med den skatt som vid återlösningstillfället redan är betald av markägaren.
 - Man måste från statens sida i samråd med Skatteverket säkerställa att den redan betalda skatten på försäljningen kan återfås.
 - Det är alltså viktigt att man från statens sida "tar höjd" för att en försäljning som ger uppkomst till skatt måste kunna reverseras – även avseende skattekompenten.

Sveriges Jordägareförbund

Anders Grahn
Generalsekreterare